

Redakcija »Vojnog dela« je odlučila da u narednim brojevima objavi više članaka o teritorijalnoj odbrani nekih zemalja, kako bi čitaoce svestranije upoznala sa ovom tematikom koja pobuđuje sve veće interesovanje vojnih časopisa i predmet je teorijskih rasprava i praktičnih rešenja.

TERITORIJALNA ODBRANA U INDONEZIJI

Autor članka, general-potpukovnik *Sayidiman Suryohadiprojo*,* zamjenik načelnika Štaba indonežanske kopnene vojske, ukazuje na neke teorijske aspekte i praktična rešenja u teritorijalnoj odbrani svoje zemlje. Iz članka se može zaključiti da teritorijalnu odbranu shvata šire od pojma oružanih snaga, da je poistovećuje s pojmom opštenarodne odbrane. To je važno istaći zbog toga da bi se izbegli izvesni nesporazumi prilikom objašnjenja organizacije i načina dejstava teritorijalne odbrane u Indoneziji, o čemu će biti govora u ovom prikazu.

U vojnim krugovima u svetu — ističe autor — postoji nekoliko verzija o tome šta je teritorijalna odbrana, pri čemu je ona povezana sa specifičnim poimanjem politike i doktrine odbrane svake zemlje ponaosob. Teritorijalna odbrana Indonezije je sastavni deo — vojna komponenta — pojma nacionalne žilavosti i snalažljivosti, koji se definišu kao dinamično stanje zemlje sposobne da razvije potencijale cele nacije, kako bi se uhvatila u koštac

sa svim unutrašnjim i spoljnim pretnjama i izazovima koji neposredno ili posredno ugrožavaju opstanak zemlje i nacije.

Indonežansku verziju teritorijalne odbrane autor definiše kao proces i aktivnost koji su upleteni u razvoj i korišćenje cele teritorije zemlje za odbranu i bezbednost nacije. Pojam odbrane nije sveden samo na vojne snage i njihovo angažovanje, već obuhvata sve ostale odbrambene elemente zemlje i nacije. Oružane snage funkcionišu kao jezgro sistema odbrane, a većina naroda je organizovana u *grupe otpora* radi pružanja podrške i pomoći oružanim snagama. Ljudi i žene koji nisu organizovani u te grupe otpora, učestvuju u pružanju moralnog i drugog otpora protivniku.

General Suryohadiprojo podvlači da odbrana i bezbednost nacije i teritorije predstavljaju trajne napore i ne prestaju ako neprijatelj uspe da osvoji i okupira delove zemlje.

»Nije nemoguće da neprijateljske snage, zbog relativne nadmoćnosti, budu u stanju da zauzmu i okupiraju izvesne delove zemlje, ali područje oko okupiranih mesta

* Lt. General Sayidiman Suryohadiprojo, Teritorial Defense in Indonesia, Army, SAD, 1974. sept.

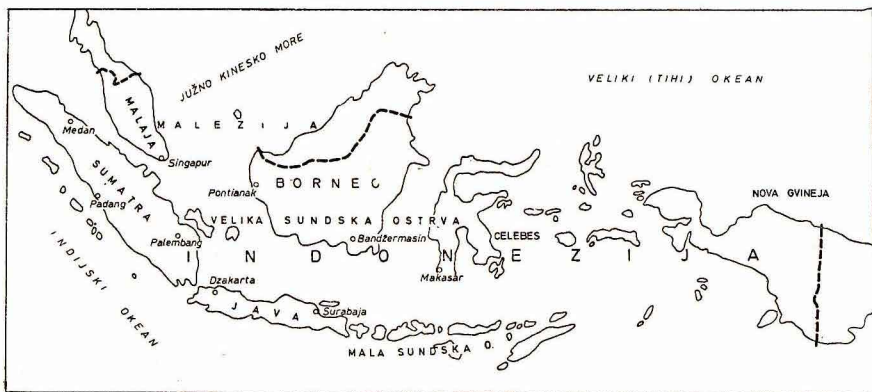
ne mora da bude pod neprijateljevom kontrolom. Ako naše snage ne budu u stanju da spreče delimičnu okupaciju, one moraju da učine sve što je u njihovoj moći da zadrže kontrolu nad okolnim područjima». Pri tom autor polazi od geostrategijskog položaja Indonezije, jer potencijalni agresori moraju da uzmu u obzir činjenicu da će zauzimanje i okupacija tako prostrane zemlje iziskivati velike snage i ogromne materijalne izvore. S druge strane, nije uopšte sigurno da bi agresori čak i u tom slučaju mogli da postignu političke ciljeve. »Svi naši proračuni i ocene deluju kao faktor odvratanja potencijalnih agresora.«

malan nadzor i kontrolu nacionalne teritorije, i predstavlja efikasno sredstvo za mobilisanje naroda u borbi protiv subverzivne i druge podrivačke delatnosti.

ČINIOCI TERITORIJALNE ODBRANE INDONEZIJE

Teritorijalna odbrana Indonezije se zasniva, uglavnom, na sledećim činiocima:

— rešenost naroda da brani zemlju, što praktično znači rešenost za odbranu sela u kojima narod živi;

Međutim, moguće je da odvratanje zataji, odnosno da proračuni neprijatelja pokažu da je agresija vredna rizika. Ako se to desi i dođe do agresije, Indonezija će — podvlači autor — morati da vodi dugotrajni rat, koji će se završiti samo kad agresor napusti zemlju.

Neprijatelj koji nije voljan da rizikuje invaziju vojnim snagama, može da sprovede agresivne namere i subverzijom. Da bi Indonezija odgovorila i takvoj pretnji, teritorijalna odbrana obezbeđuje maksi-

— sposobnost oružanih snaga da vode konvencionalno i nekonvencionalno ratovanje, uključujući činjenicu da poznaju i koriste sve vrste oružja i uslove zemljišta;

— jedinstvo i složenost naroda i oružanih snaga;

— čvrsto i smelo rukovodstvo na svim nivoima, koje ume da nadahne, motiviše i vodi narod; koje je sposobno da iskoristi materijalne izvore;

— postojanje zajedničke ideologije, prihvaćene od naroda i oružanih snaga.

Uopšteno govoreći, kaže autor, sposobnost u odbrani i bezbednost zemlje ostvaruju se tehnološkim i društveno-političkim oružjem.

Tehnološko oružje (pod tim pojmom autor podrazumeva pored savremenog oružja, tehnička sredstva i celokupne materijalne potencijale i infrastrukturu tj. obuhvata naoružanje, opremu i posluge osposobljene da ih upotrebljavaju). Stanje oružja i opreme u velikoj meri zavisi od tehnološkog i industrijskog programa nacije. Industrijski razvijena zemlja ima mogućnosti da proizvodi dovoljno sredstava i oružja za zadovoljenje mnogih — ako ne svih — kvantitativnih i kvalitativnih potreba, dok zemlja koja se sprema za opštenarodnu odbranu, ako već nabavlja naoružanje iz inostranstva, treba da je u mogućnosti da obezbeđuje potrebnu dodatnu opremu, da je sposobna da je održava i da obučii ljudstvo na toj tehnici i naoružanju.

Društveno-političko oružje (pod tim pojmom autor shvata društveno-politički sistem) koristi društvenu, psihološku, političku i drugu snagu naroda.

Autor podvlači da je veoma važno razviti društveno-političke sisteme, posebno ako tehnološki sistemi ne mogu da donesu prevagu u odnosu na neprijateljski prilikom određivanja verovatnog ishoda borbe. Ako dve suprotstavljene zemlje, na primer, raspolažu skoro podjednakim brojem i kvalitetom oružja, onda je stanje njihovog društveno-političkog oružja, odnosno sistema onaj faktor koji će odlučiti o ishodu borbe. Za industrijski zaostale zemlje i zemlje sa vrlo ograničenom tehnologijom, stanje njihovog društveno-političkog oružja (sistema) može da bude odlučujuć

faktor u njihovom preživljavanju, odnosno u pružanju uspešnog otpora svakom agresoru.

Ako se gleda samo na sposobnost obezbeđivanja modernog oružja kao na glavni kriterij u određivanju efikasnosti nekog odbrambenog sistema, onda, po mišljenju autora, »zemlje u razvoju nemaju nikakvog izgleda«. Na svu sreću, to nije slučaj, pošto odbrambeni sistemi ne treba da se izgrađuju samo na osnovi tehnološkog oružja. Ograničena sposobnost u obezbeđivanju tehnološkog oružja i njihovih sistema može se nadoknaditi angažovanjem naroda.

Ako zemlja u razvoju ne uvidi ovu mogućnost opredeljenja, onda su otvorene samo dve alternative: *prva*, zauzeti »stav prilagođavanja prema svim protivnicima i pokušati da se preživi...« Međutim, pod velikim je znakom pitanja »da li će se nezavisnost moći tako sačuvati na duži rok«. *Druga* alternativa je u tome da se u izgradnji sopstvene odbrane zatraži podrška od neke razvijene zemlje. U tom slučaju odbrambeni ugovori, u suštini, veoma mnogo zavise od jačeg partnera, koji zemlju u razvoju dovodi u zavisen položaj. Takav odbrambeni sporazum zasniva se, u suštini, na vojnom sistemu jače zemlje, jer ona uvek nastoji da iskoristi svoje mogućnosti. »Od slabijih zemalja u sklopu odbrambenih paktova zahteva se da svoje vojne sisteme prilagode sistemu jakog koji dominira u paktu.«

Pošto su slabije zemlje, uglavnom zemlje u razvoju, a one jače su industrijski i vojnički razvijene zemlje, to one prve često moraju da svoje vojne sisteme prilagode sistemima industrijski razvijenih zemalja. To, po mišljenju autora, izaziva mnogo problema za slabije i nerazvijene zemlje.

— Organizacija vojnog sistema razvijene zemlje je zasnovana na industrijskom i tehnološkom nivou njenog društva. Ako pak, vojni sistem jedne nerazvijene, poljoprivredne zemlje mora da imitira ili da se prilagođava vojnom sistemu industrijski razvijene zemlje, nastaje *jaz između oružanih snaga i društva*. To će, opet, prouzrokovati niz novih protivurečnosti: probleme u rukovođenju, teškoće u obučavanju ljudstva, složene probleme odnosa između borbenih i pozadinsko-administrativnih elemenata (brojno stanje pozadinskog i ostalog neborbenog ljudstva biće nesrazmerno veliko u poređenju sa borbenom organizacijom, formacijom i potrebama jedinica), itd.

— Dolazi i do ozbiljnih ekonomskih problema, jer je vojni sistem industrijske zemlje tehnološki složen i veoma skup, što zemlja u razvoju vrlo teško može da prati.

Međutim, glavni problemi zemlje u razvoju i dalje ostaju njeno opšte stanje siromaštva i nerazvijenosti kome se, zbog sve većih troškova za oružje i opremu, ne može pokloniti odgovarajuća pažnja.

Psihološki problemi pri tome mogu da budu veoma važni. Ako se neki slabiji partner u sklopu izvesnog odbrambenog aranžmana i suviše oslanja na jačeg saveznika, on će zapasti u nevolju ako međunarodna situacija bude zahtevala promenu u stavu jačeg partnera. »Ako ova promena stava dođe dotle da jači mora da preispita svoje obaveze prema paktu o kome je reč, onda nije nemoguće da bi slabiji partner mogao da se oseti napušten i da, još nenaviknut da se suočava sa problemima bezbednosti na samostalnoj osnovi, doživi i unutrašnja stanja napetosti.«

Autor ističe da se u takvoj situaciji, ipak, u najoštrijem obliku ja-

vljaju vojni, tj. operativni problemi. Armije industrijski razvijenih zemalja izgrađene su za dejstva u konvencionalnom i nuklearnom ratu. Te formacije i naoružanje teško mogu da odgovore »potrebama nekonvencionalnog ratovanja i protivpobunjeničkim operacijama koje će voditi manje razvijene zemlje. Jer za mnoge zemlje u razvoju subverzija apsolutno sigurno predstavlja pretnju, i za te uslove se one moraju prvenstveno spremati.«

Takvo prilaženje problemu, na kraju krajeva, naneće zemlji ozbiljne ekonomske i odbrambene teškoće i, po mišljenju autora, na toj strani se ne može tražiti odgovor za organizaciju odbrane zemlje. Treba tražiti drugu alternativu, a ona je u oslanjanju na snagu sopstvenog naroda i njegove ekonomske potencijale. Postoji mogućnost da jači partner pruži finansijsku i materijalnu pomoć nerazvijenoj zemlji, ali je teško poverovati da će pokriti sve troškove za njen odbrambeni sistem a da joj ne ugrozi privredni i društveni razvoj.

Zbog toga je za zemlju u razvoju, kao što je Indonezija, zaključuje autor, korisnije da se u stvaranju odbrambenih kapaciteta razvija *oslanjanjem na sopstvene mogućnosti*. Zbog toga se držimo *konceptije teritorijalne odbrane*, kako bi obezbedili nepovredivost i nezavisnost zemlje. Razume se da mimo ovih razloga vojno-tehničke prirode postoje važni politički obziri zbog kojih *Indonezija mora da izbegava vojne paktove*, kako bi održala oslanjanje na sopstvene mogućnosti.

ORGANIZACIJA ORUŽANIH SNAGA

Kao zemlja koja sada raspolaže veoma ograničenim industrijskim i tehnološkim mogućnostima, Indone-

zija nije u mogućnosti da formira oružane snage koje obezbeđuju ravnotežu između kopnenih, pomorskih i vazdušnih snaga. Međutim, to ne znači da je koncepcija teritorijalne odbrane nespojiva sa ravnotežom između vidova oružanih snaga.

Naprotiv, teritorijalna odbrana će, čak, poboljšati odbrambene mogućnosti zemlje. Prema tome, uspostavljanje uravnoteženih oružanih snaga jedan je od ciljeva budućnosti — ako se privredne, industrijske i tehnološke prilike u zemlji budu povoljno razvijale i tako omogućile izvršenje tog zahteva. U međuvremenu, u Indoneziji težište mora da bude na kopnenim snagama, uz mornaričke i vazdušne snage minimalnog obima.

Organizacija i formacija teritorijalnih snaga zahtevaju najbolje moguće korišćenje zemljišta, što je uslovljeno ostrvskim položajem zemlje i njenim ekonomsko-društvenim razvojem. Zbog toga je cela zemlja organizovana po principu *zajedničkih teritorijalnih komandi* (komandi područja), koje obuhvataju glavna ostrva i okolne rejone mora. Takve komande se dalje dele na *niže teritorijalne komande* sve do *nivoa sela*, kako bi se lakše rukovodilo i komandovalo svim elementima odbrane i bezbednosti u svakom specifičnom području, i organizovale nužne pripreme za odbrambena i bezbednosna dejstva.

Komande područja su takođe efikasne organizacione strukture u suprotstavljanju subverziji, pružaju povoljne uslove za mobilizaciju naroda u organizovanju bezbednosti ili u ekonomskom razvoju zemlje.

Mornaričke snage se koriste za kontrolu mora i pomorskih puteva, dok *vazduhoplovstvo* obezbeđuje službu blagovremenog upozorenja o nailasku neprijateljskih vazduhoplova, kontrolu vazdušnog prostora,

a oba vida i druge zadatke (vojna prevoženja između ostrva, materijalno obezbeđenje, itd.).

Kopnene snage su grupisane u *pokretne i teritorijalne*, pri čemu ove poslednje sačinjavaju glavne snage u koncepciji odbrane. Pošto *integracija oružanih snaga i naroda* čini jedan od osnovnih temelja koncepcije indonežanske odbrane, održavanje toga načela posebno leži na teritorijalnim snagama. One moraju da budu u stanju da motivišu narod u selima za borbu i otpor i da obezbede njegovo poverenje i saradnju.

Autor posebnu pažnju posvećuje ulozi moralnog faktora, pri čemu se poziva na ratna iskustva indonežanskog naroda u borbi za slobodu i nezavisnost. U ratu za nezavisnost protiv Holandije, naročito u toku poslednje faze rata (između 1948. i 1949. godine), teritorijalne snage su bile veoma efikasne i obezbeđivale osnovne formacijske sastave za gerilska borbena dejstva.

Glavni problem u formiranju teritorijalnih snaga leži u izboru ljudstva i određenih geografskih područja i sredina, gde će njihove mogućnosti najbolje doći do izražaja. Zbog toga se pri raspoređivanju vojnika i podoficira iz sastava redovne, ročne službe u teritorijalne snage više vodi računa o području iz koga vojnici potiču i koje dobro poznaju, nego o nacionalnom faktoru.

Mada su teritorijalne snage veoma važne u koncepciji odbrane, one ipak ne bi bile u stanju da nanesu odlučujući udar, odnosno da slome neprijateljsku invaziju, pobunu ili ustanak. Za takav zadatak — smatra autor — potrebne su dobro organizovane i *pokretne snage*, čije jezgro čine *pešadijski bataljoni*, koji mogu da budu samostalni ili grupisani u *pešadijske brigade*.

Ti su bataljoni organizovani u lake formacije tako da mogu da izvode dejstva na svakoj vrsti zemljišta, bez vezivanja za puteve. Od tih pešadijskih bataljona se zahteva da se brzo kreću, da su pokretljivi i bez prevoženja — što znači da moraju biti sposobni i za nekonvencionalno (gerilsko) ratovanje, i za vođenje operacija protiv pobunjenika i ustanika.

Poljska artiljerija, inženjerske i oklopne jedinice organizovane su i formirane za podršku pešadije, posebno za vođenje operacija u tipu konvencionalnog ratovanja protiv osvajača i prilikom uništavanja pobuna i drugih vrsta subverzija.

Za razliku od mnogih zemalja u svetu, *policijske snage* u sistemu indonežanske odbrane integrisane su sa drugim oružanim snagama. Budući da se smatra da će glavnu pretnju u bliskoj budućnosti predstavljati subverzija, sasvim je logično što su »policijske snage integrisane u oružane snage, kako bi se postigla maksimalna efikasnost u zaštiti zemlje«.

OSNOVNE KATEGORIJE I NAČELA DEJSTAVA

Borbena dejstva teritorijalne odbrane dele se na dve glavne kategorije — na *operacije za suprotstavljanje invaziji neprijatelja* i na *borbena dejstva usmerena na ugušivanje pobuna, ustanaka i subverzija*.

U vođenju *operacija* protiv invazije neprijatelja, prvi otpor će pružiti vazduhoplovstvo i ratna mornarica, kako bi se sprečilo iskrcavanje neprijatelja. Pošto će indonežanski vazduhoplovni i mornarički efekтиви biti relativno mali, a svaki brojno i tehnički jači agre-

sor, koji bi izvršio invaziju na Indoneziju, verovatno bi na kraju uspeo da iskrcava svoje snage.

Tada će nastupiti uslovi i vreme kada treba kopnena vojska da stupi u borbu. Sve dok bude u stanju da se bori protiv neprijatelja konvencionalnim načinom dejstva, a da pri tom ne trpi teške, nenadoknadive gubitke, kopnena vojska će nastaviti borbu. Ako neprijatelj pre i u toku iskrcavanja pretrpi teže gubitke, kopnena vojska može da ga uništi ili potisne. Ali, ako nastupanje neprijatelja ne može da bude zaustavljeno zbog njegove snage i nadmoćnosti u borbenoj tehnici, te ako zauzme gradove ili druge komunikacijske centre, tada će se operacije kopnene vojske proširiti i na nekonvencionalni ili partizanski način ratovanja.

Pri tom je veoma važno da teritorijalne snage ostanu neDIRnute, uprkos nastupanjima neprijatelja. »Neprijatelj može da zauzima gradove i komunikacije između gradova, ali područja van njih ostaće pretežno u rukama indonežanskih snaga. Državna vlast će se uz podršku teritorijalnih snaga takođe održavati u područjima kojima neprijatelj nije ovladao. Ako neprijatelj pokuša da uspostavi svoju okupacionu političku i upravnu vlast, ona će biti ograničena samo na okupirane gradove i imaće mali politički učinak« — zaključuje autor.

Ako vođenje nekonvencionalnih operacija bude veoma efikasno, moguće je da će se relativna vojna nadmoć protivnika izmeniti u korist branioca. Naime, u toku borbenih dejstava teritorijalnih snaga na širokom prostoru nadmoćne snage neprijatelja će postati slabije — ne samo brojno već, pre svega, u moralnom pogledu. To će biti pogodan operativni trenutak za

otpočinjanje konvencionalne ofanzive indonežanskih snaga, kako bi se agresor uništio, ukoliko već do tada nije osetio svu opasnost za sopstvene snage i povukao se pre ovog udara. Mogućnost i sposobnost Indonežana da dejstvuju bilo konvencionalno ili nekonvencionalno, predstavljaće ozbiljan rizik za svakog osvajača.

Autor često i argumentovano ukazuje na opasnost od subverzivnih i drugih podrivačkih delatnosti. Ukoliko su u bliskoj budućnosti mogućnost i verovatnoća invazije vojnim snagama relativno manje, pretnje od subverzije, međutim, postaju veoma ozbiljne. Mogući agresori mogu da računaju da su subverzije u zemljama u razvoju sasvim unosne i bez većih rizika. U stvari, subverzije su za zemlju protiv koje se sprovode podjednako opasne kao i invazije; kad subverzije rezultiraju preuzimanjem vlasti bilo putem državnog udara ili drugim sredstvima, tada je preživljavanje zemlje na kocki.

Da bi zagarantovale borbenost zemlje »oružane snage moraju da budu sposobne da se efikasno uhvate u koštac sa pobunama, ustancima i subverzijama«. Teritorijalne snage ovde igraju odlučujuću ulogu. Ako teritorijalne snage čvrsto drže i kontrolišu poverena im područja, svaki znak subverzije može da bude rano otkriven i eliminisan. Pošto pobune i ustanici iziskuju podršku naroda, ili barem jednog dela naroda, dobro rukovođenje teritorijalnih organa sprečiće širenje uticaja pobuna i ustanaka u narodu.

Dozvolite da pretpostavimo — kaže autor — da subverzija uspe u izvesnom području i da otpočne revolt ili ustanak. Zadatak oružanih snaga u takvom slučaju jeste da

brzo udare. Pretpostavimo, dalje, da ti ustanici nisu ugušeni i da su u stanju da se snage dekoncentrišu i rasture. Oni mogu da otpočnu sa partizanskim ratovanjem, jer znaju da bi njihov otpor pružen na konvencionalan način išao u korist regularnim snagama.

Takvi uslovi će primorati oružane snage da izvedu operacije za ugušivanje pobuna i ustanaka (tako zvane protivpobunjeničke operacije) koje se dele na obaveštajna, borbena i teritorijalna dejstva. *Obaveštajna dejstva* su namenjena da otkriju mesta pobunjeničkih snaga, da u narodu identifikuju elemente koji tim snagama pomažu i da odrede tačne dimenzije pobunom zahvaćenog područja; posle identifikacije pobune, ili istovremeno sa obaveštajnim dejstvima, otpočinju borbena dejstva kako bi se pobunjenici onemogućili i uništili. *Borbena dejstva* u protivpobunjeničkim operacijama sastoje se u suštini od dejstava malih jedinica (formacijskih sastava na većih od četa) koja koordinira viši štab.

Sposobnost da se efikasno dejstvuje i malim sastavima pruža mogućnost upućivanja na teren većeg broja jedinica, obezbeđujući na taj način da se zahvati veća površina zemljišta. To takođe stvara mogućnost da se redovno smenjuju jedinice koje obavljaju patroliranje i da budu stalno u pokretu. Pobunjenici se efikasnije razbijaju malim jedinicama koje se posvuda kreću nego velikim jedinicama koje mogu da se lako izbegavaju.

Gustom mrežom patrola pridobija se poverenje naroda, što doprinosi boljoj saradnji i izolaciji pobunjenika. Takva dejstva obično rezultiraju zarobljavanjem, predajom ili uništavanjem pobunjenika zbog gubitka i pomanjkanja hrane.

Protivpobunjeničke operacije zahtevaju veliko strpljenje snaga koje ih izvode, traže umnu, duhovnu i fizičku izdržljivost i napore komandi i starešina.

»Za Indoneziju, kao zemlju u razvoju, koncepcija teritorijalne odbrane predstavlja jedinu alternativu — uz pridržavanje stava o oslanjanju na sopstvene mogućnosti, što sve ona smatra pravom linijom za osiguranje opstanka nacije i zemlje.

Ukratko, koncepcija teritorijalne odbrane obezbeđuje realnu mogućnost odbrane i stabilnost, neophodne za ubrzani razvoj zemlje. Pošto to predstavlja najbolji odgovor za rešavanje osnovnih problema zemlje, odnosno stvaranje većeg blagostanja i napretka, to ova koncepcija igra veoma važnu — mada posrednu — ulogu u formiranju budućnosti zemlje« — zaključuje general S. Suryohadiprojo.

M. V. Ž.

TENKOVI NA BLISKOM ISTOKU

Jak Veler* u vojnoj literaturi Zapada uživa renome poznatog vojnog komentatora, historičara i vrsnog poznavaoa naoružanja. Međutim, ono što članak čini posebno zanimljivim je širok krug poznanika u vojnim krugovima SAD i Izraela od kojih je crpeo neka izvorna saznanja i iskustva o upotrebi tenkova na bliskoistočnom ratištu. On je i lično u više navrata boravio u Izraelu pre, u toku i posle četvrtog arapsko-izraelskog rata radi sagledavanja iskustava o upotrebi tenkova i predviđanja njihove buduće uloge u oružanim sukobima.

Već u početku razmatranja autor iznosi mišljenje da će i u eventualno novom arapsko-izraelskom ratu oklopne jedinice imati značajnu ulogu. Štaviše, obe strane će raspolagati sa još kvalitetnijim tenkovima i posadama koje će, na osnovu stečenih iskustava još efikasnije upotrebljavati. Takvo predviđanje Veler zasniva, pre svega, na činjenici da obe zaraćene strane raspolazu velikim količinama tenkova i na iskustvu, stečenom još u drugom svetskom ratu, da su tenkovi posebno efikasni u pustinjskim uslovima. Oklopna borbeno sredstva se znatno lakše kreću po pesku nego po močvarnom, ispresecanom ili

pokrivenom zemljištu. Pustinja pruža mogućnost vođenja tenkovskih borbi na srednjim i velikim odstojanjima, i primenu najsavremenijih taktičkih postupaka koji, u krajnjem, imaju strateški efekat.

Podrobno analizirajući sve tipove srednjih tenkova u naoružanju zaraćenih oružanih snaga na Bliskom istoku, na osnovu iskustava iz oktobarskog rata i naknadnih ispitivanja, Veler smatra da se sovjetski tenk T-62 pokazao najboljim, zbog solidnog čeonog oklopa, odličnog motora i pokretljivosti po pustinjskom (i močvarnom) zemljištu, posebno zbog njegovog izvanrednog topa 115 mm sa neizolučenom cevi. Pokazalo se da granate ovog topa imaju veći učinak na cilju od svih postojećih tenkovskih topova u svetu, pa i od britanskog topa 120 mm na tenku »Čiften«. Kumulativne granate ovog topa imaju veći efekat jer ne rotiraju, a potkalibarna zrna jer su znatno duža i imaju bolje balističke osobine na svim dometima. Neizolučena cev omogućava i primenu kasetne protivpešačijske granate. Rasturanje kumulativnih granata kod ovog oruđa je neznatno veće nego kod topova sa izolučenom cevi, a rasturanje potkalibarnih zrna je znatno manje; ona su u stanju da probiju čeonu oklop tenka »Centurion« na daljinama i preko 3.000 m.

* Jac Weller: *Tanks in the Middle East*, *Military Review*, maj 1976.

Mada su se nakon oktobarskog rata na Zapadu proturale vesti o navodnoj nepreciznosti ovog topa, Izraelci su nakon brižljivih ispitivanja ustanovili da je tačnost pogađanja topa 115 mm dovoljna da tenku pruži visoku efikasnost pri upotrebi kumulativne i potkalibarne municije na daljinama i preko 4.000 m, pri grupnom gađanju pojedinačnih ciljeva ili pojedinačnom gađanju uz tačno poznatu daljinu. Ovi tenkovi se u određenim uslovima mogu koristiti i za posredno gađanje.

To je i osnovni razlog što su Izraelci od oko 100 zarobljenih tenkova T-62 formirali posebnu brigadu bez ikakvih modifikacija, dok su na svim ostalim tenkovima sovjetskog ili zapadnog porekla izvršili znatne modifikacije.

Veler, međutim, smatra da su za ocenu buduće uloge tenkova u borbenim dejstvima taktički aspekti daleko važniji od tehničkih, pa ih zato podvrgava podrobnijoj analizi.

Egipatske snage su forsirale Suezki kanal 6. 10. 1973. u 14.00, sa združenim borbenim grupama sastavljenim pretežno od pešadijskih, mehanizovanih, artiljerijskih i oklopnih jedinica. Pri tome su egipatski tenkovi upotrebljeni za uništavanje otpornih tačaka na liniji Bar-Lev, a ne za brze prodore u unutrašnjost Sinaja. Na »Č« napada tenkovi su poseli inženjerski uređene vatrene položaje na zapadnoj obali Kanala i otvorili vatru na izraelske bunkere sa malih odstojanja, nekad i sa daljina ispod 400 metara.

Izraelska odbrambena koncepcija je kao primarni zadatak utvrđene linije Bar-Lev predvidela zaštitu od artiljerijske vatre relativno slabih pešadijskih snaga raspoređenih duž Kanala. Ovi položaji nisu pr-

venstveno uređeni za borbu, čak ni protiv slabijih snaga napadača, jer se računalo sa mogućnošću artiljerijske podrške posadnim snagama u roku od 2 minute i upotrebe tenkova i lovačko-bombarderske avijacije u roku od 10 do 20 minuta nakon izvršenog napada.

Zato otporne tačke na ovom pozasu nisu bile posednute artiljerijom, već samo formacijskim lakim naoružanjem, ručnim bacačima (RB) i minobacačima pešadijskih jedinica.

Egipatski početni plan operacije je predvideo uništenje svih kolektivnih oruđa neposrednom vatrom tenkova, što je u potpunosti realizovano. Nakon prelaska tenkova na suprotnu obalu, oni su i dalje korišćeni za uništavanje pešadijskih položaja na liniji Bar-Lev.

General Bar-Lev, i sam tenkista, nameravao je, međutim, da stvarnu odbranu ove linije prepusti tenkovima. U tu svrhu raspoređena je jedna operativna tenkovska divizija sa preko 300 tenkova po grupama jačine čete (9—11 tenkova) duž cele istočne obale Kanala, duge oko 150 km. Ovi tenkovi su ostali skoro potpuno neoštećeni od egipatske artiljerijske i lovačko-bombarderske vatrene pripreme, verovatno zahvaljujući promeni njihovog rasporeda koja je izvršena nakon poslednjeg sovjetskog izviđanja iz satelita prethodnog dana. Već nekoliko minuta pošto su egipatske snage forsirale Kanal, izraelske tenkovske jedinice počele su da izvođe protivnapade borbenim grupama jačine čete.

Ove borbene grupe su se, međutim, odmah suočile sa problemom koji su Izraelci sami stvorili: visoki peščani nasip im je potpuno zaklanjao vidik prema Kanalu. Egipatska pešadija, naoružana protivtenkovskim raketama (PTR) »Ma-

ljutka» i RB tipa RPG-7, ubrzo je prešla nasip i počela da u rastresitom borbenom poretku napreduje u dubinu Sinaja, izbegavajući svaku veću koncentraciju na manjem prostoru. Protiv takvog borbenog poretka pešadije tenkovska vatra je bila neefikasna, a tenkovi su trpeli gubitke od PTR »Maljutka« i na daljinama preko 2.000 m. Zbog toga su izraelski tenkovi bili prinuđeni da odstupe, dok su Egipćani pristupili uređenju protivoklopne odbrane po čitavoj dubini borbenog poretka.

Izraelski tenkovi su dva dana vršili protivnapade sa usitnjenim snagama (četnim borbenim grupama), vremenski nesinhronizovano. Napadali su energično i silovito, pri čemu su uletali u vatru PTR na većim daljinama i u grupne zasede RB na bliskim odstojanjima. Ručni bacač RPG-7 nije precizan na daljini preko 100 m i njegov pogodak nema uvek uništavajući efekat, ali plotun iz RPG-7 je pogibeljan za tenk. Tako su Izraelci malo-pomalo izgubili preko 150 tenkova.

Rezervna izraelska oklopna brigada koja je 8. oktobra izvršila neuspeli protivnapad u pravcu mosta Fiordan, pretrpela je, takođe, velike gubitke. U svim ovim dejstvima Izraelci su primenjivali taktiku koja podseća na konjičku i trpeli velike gubitke od dobro ukopanih i organizovanih PT grupa naoružanih sa PTR, RB, bestrajnim topovima (BsT) 82 mm i 107 mm, iz organskog sastava pešadije. Pridata artiljerija uključena je u ovaj protivoklopni sistem sa najmanje tri različita tipa PT topova, uključujući i haubice 122 mm.

Od svih upotrebljenih PT sredstava, najefikasnija je bila PTR »Maljutka«. Prevozna verzija na vozilima BRDM pokazala se efikasnijom od prenosne koju opslužuju

dva vojnika. Ove PTR su bile posebno efikasne protiv tenkova koji su jurišali, otvarajući vatru u pokretu.

Čitavu prvu sedmicu rata egipatski tenkovi korišćeni su za podršku pešadije pod zaštitom PA raketnih sistema. Zatim su, verovatno poneseni svetskim javnim mnjenjem, Egipćani promenili taktiku i u svitanje 14. oktobra izvršili napad sa tri napadne kolone sastavljene od svih rodova. Tada su se po prvi put njihovi tenkovi našli na čelu napadnih kolona, mada su bili podržavani artiljerijom, motorizovanim i mehanizovanim pešadijom i nešto taktičke avijacije. Sva tri prodora izvršena su na relativno uskom frontu, suprotno sovjetskim načelima koja predviđaju napad na širokom frontu i koja su bila primenjena prilikom forsiranja Sueckog kanala. Pored toga, dejstva ovih napadnih kolona nisu imala nikakve operativne veze, osim vremenske usklađenosti.

Svaka od napadnih kolona je počesno razbijena od strane izraelskih združenih oklopnih borbenih grupa, koje su primenile potpuno različite taktičke postupke u odnosu na početni period rata. Umesto juriša na protivnika, izraelske tenkovske čete su se držale na odstojanju i dejstvovala nekom vrstom masovne »snajperske« vatre sa uređenih vatrenih položaja punog profila. Komandiri tenkova nisu više sami birali ciljeve, već su čete, uz strogo poštovanje discipline vatre, kratko otvarale vatru sa jedne grupe inžinjerijski uređenih vatrenih položaja, a zatim prelazile na druge, pripremljene vatrene položaje. Jedna četa tenkova »Centurion«, koja je dejstvovala protiv čela kolone na pravcu prevoja Mitla, promenila je tri grupe vatrenih položaja, a zatim se vratila na početnu.

Ova taktika je bila potpuno suprotna ranijim tenkovskim jurišima i omogućila je da se iskoristi osnovna prednost izraelskih tenkovskih jedinica — precizna vatra na srednjim i velikim odstojanjima. Još važnija je činjenica da su primenom ove taktike gubici od protivničkih PT oruđa svedeni na minimum. Na velikim daljinama tenkove su ugrožavale samo još PTR »Maljutka«. Međutim, vreme leta ove rakete ka cilju ostavljalo je posadama dovoljno vremena da sklopte tenk u zaklon ili, najčešće, da otvore koncentričnu mitraljesku vatru iz tenkova i oklopnih transportera (OT) na verovatno mesto operatora PTR koje se mora nalaziti neposredno iza mesta lansiranja i na liniji leta rakete. Ovaj jednostavni postupak, koji je imao za posledicu nepreciznost vođenja PTR, Izraelci su dugo posle rata tretirali kao vojnu tajnu i još danas izbegavaju da o tome govore.

Pošto bi egipatske napadne kolone bile zaustavljene, izraelske oklopne snage bi prelazile u protivnapad, ali na bokove i pozadinu kolona, a ne sa čela. Protivnapad po koloni na pravcu prevoja Mitla izvršen je uzastopno na oba boka. Međutim, u ovim dejstvima tenkovski juriši su vršeni tek nakon »omekšavanja« protivnika vatrom svih oruđa na srednjim daljinama. Prilikom juriša ogromni značaj su imali formacijski i pridati oklopni transporter. Pokazalo se, kako ističe autor, da je odnos 1 OT na 3 tenka koji su Izraelci imali u početku rata, bio nedovoljan, pešadija iz oklopnih transportera je prvenstveno uništavala grupe boraca sa RPG-7, pre nailaska tenkova na njihov domet.

U borbama 14. oktobra oslabljena je napadna moć egipatskih snaga do te mere da ih autor smatra

prekretnicom u ratu, koja je omogućila realizaciju već ranije planiranog prodora izraelskih oklopnih i vazdušnodesantnih snaga na zapadnu obalu Kanala, severno od Velikog slanog jezera. Ovaj proboj izvršen je noću 15/16. oktobra i uspeo je samo zahvaljujući činjenici što su Izraelci u njega ubacili svoje najbolje oklopne jedinice i podržavajuće delove, dok su Egipćani svoje najbolje snage držali na Sinaju. Kada su snage 2. i 3. egipatske armije pokušale da protivnapadima preseku izraelski koridor, Izraelci su sukcesivno upotreбили iste oklopne jedinice protiv svake od ovih armija, jer izgleda da egipatski protivnapadi nisu bili vremenski sinhronizovani. U toku 16. i 17. oktobra Izraelci su na zapadnu obalu prebacili još tri, verovatno oslabljene, tenkovske divizije i sa 5 oklopnih brigada i ukupno oko 500 tenkova zaposeli oko 750 km² afričkog tla, koristeći u punoj meri iznenađenje, pokretljivost, preciznu vatru i duboke prodore po pravcima. Egipćani su uspeali da ih zaustave tek kada su stvorili povezanu, kombinovanu, jaku i neprekidnu protivtenkovsku odbranu, koja je bila efikasna protiv napada grupa tenkova jačine čete, ali manje efikasna protiv jačih snaga i u složenim borbenim uslovima.

Na severnom frontu borbena dejstva su se razlikovala po tome što su Sirijci već u početnim dejstvima 6. oktobra napadali u združenim napadnim kolonama na relativno uskim frontovima. Sirijci su napadali na Golanske visove duž dva osnovna pravca, postrojivši snage napadnih kolona u zbijenom poretku. Ovaj način izvođenja napada je u suprotnosti sa sovjetskim operativnim načelima, što potvrđuje i navodna izjava nekih sovjetskih inženjera da su »Sirijci spremni da

prihvate sve što možemo da im damo, osim saveta».

Jedna napadna kolona dejstvovale je duž puta za Damask na frontu užem od 2 km. Za 30 časova napredovala je manje od 1.500 m i uspjela samo da se probije kroz žičane i minske prepreke i preko jednog protivtenkovskog rova u malu dolinu, iz koje više nije izašla.

U borbama na ovom pravcu učestvovala su s obe strane oklopne, pešadijske, artiljerijske i lovačko-bombarderske snage. Tenkovi su upotrebljavani u sastavu borbenih grupa, ali su, bar na izraelskoj strani, činili njihov najvažniji deo. Izraelska tenkovski brigada sa oko 100 tenkova tipa »Centurion« uspela je da zadrži sirijske snage sa najmanje 400 tenkova. Izraelski tenkovi, ukopani na vojničkoj ivici okolnih brda, otvarali su vatru na daljini do 4.100 m i postizali pogotke sa kumulativnom municijom. Autor, međutim, smatra da je to bilo moguće samo ako su tenkovi bili opremljeni laserskim daljinomerima ili specijalnim kartama.

Druga sirijska kolona napadala je duž transarapskog naftovoda sa jugoistoka i u toku prva dva dana izvršila dublji prodor, zahvaljujući pre svega nešto širem frontu napada. Međutim, Sirijci nisu uspjeli da likvidiraju najmanje tri izraelska džepa koji su nastavili da pružaju otpor u dubini sirijskog rasporeda. Uvođenjem dve rezervne tenkovske divizije na bokovima, Izraelci su uspjeli da zaustave sirijski klin, a zatim i da ga odbace sa Golana. Pri tome su jedine ozbiljne gubitke u tenkovima trpeli u borbama na bliskim odstojanjima od sirijske pešadije naoružane sa RB tipa RPG-7. Već krajem prve sedmice rata izraelske oklopne snage su sa iznenađujućom lakoćom izbile na pola puta ka Damasku, a 13. i 15.

oktobra su bez većih teškoća razbile jednu iračku oklopnu diviziju i jednu jordansku oklopnu brigadu.

U ovim borbama izraelske oklopne jedinice su trpele znatno manje gubitke od PTR »Maljutka«, jer su od početka dejstava primenjivale u osnovi onakvu taktiku kakvu su snage na sinajskom frontu počele da primenjuju tek 14. oktobra. Tenkovi su bili ukopani, a protivnapadi »konjičkog tipa« su veoma retko praktikovani.

Sumirajući osnovne prednosti i nedostatke izraelskih oklopnih snaga, Veler u prvom redu ističe izraelsku prednost u tačnosti pogađanja u tenkovskim dvobojima, koju verovatno treba pripisati laserskim daljinomerima, mada Izraelci negiraju korišćenje lasera. Tenkovski dvoboji su retko vođeni na najvećim dometima, jer uprkos pustinjских uslova, nije postojala međusobna vidljivost, a iskusni tenkisti su izbegavali ivice grebena. Većina pogodaka je postignuta na daljinama ispod 1.600 metara, od toga veliki broj na znatno manjim odstojanjima. Izraelske tenkovske jedinice su, navodno, kao najpovoljnije smatrale daljine između 1.000 i 2.000 m. Pored verovatne upotrebe laserskih daljinomera, njihova preimućstva su rezultat i kombinacije boljeg izbora kadra, višeg stepena obrazovanja, duže i kvalitetnije obuke i više vežbi bojevog gađanja u uslovima približnim borbenim.

Egipćani su pronašli relativno jeftin način da parališu superiornost izraelskih oklopnih snaga masovnim uključivanjem lovaca tenkova u kombinovani borbeni poredak. Izraelci su uskoro uvideli da tako branjene položaje ne treba napadati pre narušavanja njihovog sistema vatre. Potvrđena je činjenica da dobro raspoređena, naoru-

žana i obučena pešadija visokog morala, može poraziti tenkove.

Na pitanje o budućnosti tenkova na bliskistočnom ratištu autor nadovezuje i pitanje: »Zašto utrošiti veći deo jednog miliona dolara na sredstvo (tenk) koje može biti uništeno projektilom i lansirnim uređajem koji koštaju samo 200 dolara?« Njegov odgovor se u osnovi svodi na tvrdnju da pravilno upotrebljeni tenkovi sa nra brim i dobro obučanim posadama pružaju najviše izgleda za brze pobede uz najmanje ljudskih gubitaka. U eventualnom budućem sukobu autor predviđa manju efikasnost vatrene podrške tenkova od strane lovačko-bombarderske avijacije zbog povećanih mogućnosti protivvazdušne odbrane (PVO). Ulogu vatrene podrške tenkova delimično će morati da preuzme artiljerija. U porastu je i značaj mehanizovane pešadije, tako da će verovatni odnos oklopnih transportera prema tenkovima biti 1 : 1.

Ovom članku, međutim, nedostaju mnogi aspekti koji bi omogućili realnije zaključivanje o ulozi tenkova u oktobarskom ratu na Bliskom istoku. Tako, na primer, autor prelazi preko činjenice da su značajnu ulogu u slabljenju arapskih oklopnih snaga i preuzimanju inicijative od strane Izraelaca odigrala nova protivoklopna sredstva kojima su Amerikanci snabdeli izraelsku KoV i RV (sistemi »TOU«, »Mejverik« i dr.). Prenabregavanje efekata ovih i drugih borbanih sredstava (zemaljske artiljerije, avijacije, PT helikoptera itd.)

navodi autora na pristrasno zaključivanje o efikasnosti tenkova u protivoklopnoj borbi. Veler takođe ne objašnjava uslovljenost između potrebe oklopnih snaga i efikasnog sistema PVO. Poznato je da je tek nakon narušavanja sistema PVO bio moguć prodor izraelskih oklopnih snaga na zapadnu obalu Sueckog kanala.

Opšti zaključak o značajnoj ulozi tenkova u eventualnom ratu na Bliskom istoku, Veler izvlači iz njihove masovne zastupljenosti u OS konfrontiranih strana i iz nedokazane činjenice da oklopne snage omogućuju brze pobede uz najmanje gubitke u ljudstvu. Ovo zaključivanje, međutim, nije potpuno u skladu sa prikazom toka ratnih dejstava i primenjene taktike oklopnih snaga. Iz Velerovog prikaza oktobarskog rata pre bi se moglo zaključiti: prvo, da su tenkovi bili neefikasni u samostalnim napadnim dejstvima protiv savremeno naoružane i, kako sam kaže, »hrabre« pešadije. Drugo, da su tenkovi pokazali veću efikasnost u odbrani, i to dejstvujući sa inžinjerijskim uređenim vatrenim položajima. Treće, da savremena odbrambena dejstva i PT sredstva postepeno preuzimaju primat nad napadnim dejstvima i borbenim sredstvima (tenkom). Napadna dejstva tenkovskih jedinica su efikasna tek nakon prethodnog »omekšavanja« odbrane od strane drugih snaga i u tesnom sadejstvu sa njima. Samim tim, izgledi za brze pobede se smanjuju, a uporedo s tim i uloga tenkova.

S. B.

SANITETSKA TAKTIKA U BORBENOJ ZONI, POSEBNO U ZONI DEJSTVA PEŠADIJSKE DIVIZIJE GRČKE ARMIIJE

Autor članka* polazi od činjenice da je osnovni zadatak sanitetske službe grčke armije sanitetsko obezbeđenje jedinica u miru i ratu: briga o zdravlju ljudstva i stoke jedinica KoV, koja obuhvata preduzimanje preventivnih mera i suzbijanje bolesti; brzo prikupljanje ranjenika i bolesnika, njihovo zbrinjavanje, sanitetska evakuacija, lečenje i vraćanje u stroj povređenih i obolelih; pregled životnih namirnica i laboratorijska kontrola prehrambenih artikala i vode.

Prema rečima autora, za izvršavanje osnovnih zadataka sanitetske službe oružanih snaga Grčke, kao i u ostalim zemljama, postoje povoljniji uslovi za rad sanitetskih jedinica u miru u odnosu na period rata. U ratu sanitetsko ljudstvo izvršava zadatke pod izuzetno teškim uslovima zbog mnoštva problema, među kojima su najznačajniji: veliki broj ranjenih i bolesnih za relativno kratko vreme; potreba za neposrednim zbrinjavanjem ljudstva na bojištu; teška situacija zbog potrebe brze hirurške intervencije kod velikog broja osoba. Smatra se

da je u roku od šest časova potrebna hirurška intervencija za 8% ranjenika u borbenoj zoni armije, odnosno za 12% u zoni dejstva pešadijske divizije.

U ovakvoj situaciji sanitetska taktika, kao deo opšte taktike borbenih jedinica, predstavlja metod za rešavanje sanitetskih problema prilikom sanitetskog zbrinjavanja jedinica u borbi. Naravno, primenjivanje sanitetske taktike svaki put će zavisiti od oblika borbenih dejstava, zemljišta, sastava jedinica koje se sanitetski obezbeđuju, broja sanitetskih jedinica i raspoloživih materijalno-tehničkih sredstava i ostalih činilaca.

Autor se dalje zadržava na sažetoj analizi sanitetske taktike obrađujući dva pitanja: *promene u sanitetskoj taktici u posleratnom periodu i osnovna načela sanitetskog obezbeđenja u borbi, odnosno u raznim oblicima borbenih dejstava.*

PROMENE U SANITETSKOJ TAKTICI U POSLERATNOM PERIODU

Karakteristične promene koje se odnose na sanitetske organe, jedinice i ustanove, odnosno na sanitetsku taktiku u borbenoj zoni za po-

* Major Anastasiju I. Januda, *Igionomski taktiki is tin zonin mahis ke idia is tin zonin energias merarhias. Stratiotiki epitheorisis*, br. 2 (februar) 1976. god.

slednjih 25 godina vremenski razvrstava u tri faze: do 1963. godine, od 1964. do 1970. godine i od 1970. godine naovamo.

Budući da je prva faza prevaziđena, a da druga predstavlja prelazni period za ispitivanje opšte taktike jedinica, pa prema tome i sanitetske, stavovi i iskustva iz prethodne, sa izvesnim docnijim dopunama, ostaju na snazi i u sadašnjoj trećoj, te ćemo se uglavnom i zadržati na prikazivanju ove faze.

Osnovne organizacijsko-formacijske promene koje su doprinele promenama sanitetske taktike u ovom periodu u borbenoj zoni, a naročito u zoni dejstva divizije, svode se na ukidanje sanitetskog organa divizije; ukidanje sanitetske čete pešadijskog puka; reorganizaciju sanitetskog bataljona divizije i promenu njegovog zadatka; formiranje komande za pozadinsko obezbeđenje divizije, kojoj se pretpotčinjavaju sve pozadinske, pa i sanitetske jedinice; određivanje majora sanitetske službe za pomoćnika načelnika 4. odeljenja štaba divizije; određivanje komandanta sanitetskog bataljona za savetnika komandanta divizije; ukidanje pokretne rendgenološke laboratorije i jedinice za transfuziju krvi i njihovo uključivanje u pokretne poljske hirurške bolnice; rasformiranje bataljona za higijenu armije i dopunu reorganizovanog sanitetskog bataljona divizije sa delovima za higijenu, i uključivanje sanitetskog voda u organski sastav pešadijskog bataljona.

Na osnovu takvih organizacijsko-formacijskih promena u pojedinim jedinicama nastale su, kaže autor, promene i u sanitetskoj taktici koje su imale i pozitivne i negativne posledice. To je nalogalo dalje usavršavanje organizacije i rada sanitetskih i drugih jedinica za pozadinsko obezbeđenje i zbrinjavanje:

a) U pešadijskim bataljonima i njima ravnim jedinicama, organske sanitetske grupe formiraju sanitetske stanice za zbrinjavanje ranjenika i bolesnika. Pošto u svom organskom sastavu imaju sanitetski vod, bataljoni se sanitetski osamostaljuju.

b) Taktičke grupe (formirane iz sastava pešadijskih pukova), zbog rasformiranja sanitetske čete pešadijskog puka, ne raspolazu organskim sanitetskim jedinicama za sanitetsko obezbeđenje. Zbog toga taktičkim grupama se pretpotčinjava ili određuje za podršku po jedna sanitetska četa iz sastava sanitetskog bataljona divizije; ona formira stanicu za trijažu u koju, sopstvenim vozilima prevozi ranjenike i bolesnike iz sanitetskih stanica bataljona radi zbrinjavanja. U pozicionoj odbrani, na ovoj stanici se može organizovati i kraće lečenje.

Sanitetska četa je, ističe autor, u stanju da obavlja hirurške intervencije na isturenim mestima koja se nalaze pozadi sanitetskih stanica, i da organizuje zbrinjavanje i oporavak, koristeći se pri tome vozilima iz organskog sastava.

c) U pozadinskom rejonu divizije, sanitetski bataljon, uz pomoć komandne čete i odeljenja za higijenu, ima ove zadatke:

— organizuje centar za rehabilitaciju radi neophodnog lečenja na licu mesta, opravke zuba i pružanja pomoći duševnim bolesnicima;

— organizuje sanitetsku kontrolu rejona i preduzima preventivne mere za suzbijanje bolesti;

— snabdeva jedinice divizije potrebnim sanitetskim materijalom (lekovima itd.);

— pretpotčinjava sanitetske čete ili ih određuje za podršku taktičkim grupama.

Pokretne hirurške poljske bolnice, pretpotčinjene diviziji, osamostaljene u pogledu rendgenoloških

sredstava i sredstava za pružanje transfuzije krvi, u pozadinskom rejonu divizije obavljaju hirurške intervencije i u izvesnoj meri, i lečenje.

Komanda pozadinskog rejona divizije u toku borbenih dejstava sprovodi opštu kontrolu i koordinira aktivnostima svih pozadinskih jedinica, pa i jedinica za sanitetsko obezbeđenje. Međutim, ova komanda u sanitetskom obezbeđenju nije bila dovoljno efikasna, što se naročito ogledalo u teškoćama pri rešavanju nekih tehničkih pitanja i koordiniranju sanitetske aktivnosti u zoni dejstva divizije.

d) U pozadinskom rejonu korpusa, za sanitetsko obezbeđenje odgovoran je sanitetski organ korpusa, kome su u tehničkom pogledu potčinjeni sanitetski organi divizija. Kako korpus nema organskih sanitetskih jedinica, njemu se sanitetske jedinice pretpotčinjavaju iz sastava sanitetskih jedinica armije.

Sanitetske jedinice pridate korpusu ili određene za podršku, predstavljaju polupokretne vojne bolnice za evakuaciju, koje se razvijaju duž pravaca dejstva divizije radi pružanja pomoći u sanitetskoj evakuaciji. One prihvataju ranjenike i bolesnike koje evakuišu čete sanitetskog transporta ili se direktno prevoze iz stanice za trijažu divizije, odnosno iz pokretne poljske hirurške bolnice. Pored toga, one preduzimaju lečenje i omogućavaju oporavak, pružaju hiruršku pomoć i obavljaju trijažu bolesnika radi daljeg lečenja.

U vanrednim uslovima, u blizini saobraćajnih centara razvija se vojna poljska bolnica koju armija pretpotčinjava korpusu radi prihvatanja i privremenog lečenja (do evakuacije u pozadinu) ranjenika i bolesnika iz pokretnih poljskih hirurških bolnica i polupokretnih vojnih bolnica.

e) Sanitetski organ novoformirane komande za pozadinsko obezbeđenje u pozadinskom rejonu armije, ima zadatak, pre svega, da realizuje odgovarajuće planove sanitetskog obezbeđenja korpusa i snabdeva jedinice armije sanitetskim materijalom (ostavljajući potrebne rezerve), odnosno da obezbeđuje normalan rad sanitetske službe u pozadinskom rejonu armije.

Sanitetskom organu armije, kome su u tehničkom smislu potčinjeni sanitetski organi korpusa, potčinjene su organske sanitetske jedinice i ustanove:

— vojne poljske bolnice, kapaciteta 100 kreveta, koje mogu sprovesti potpuno lečenje i obavljati hirurške intervencije. One se razvijaju u blizini saobraćajnih čvorova, prihvataju bolesnike i ranjenike iz pokretnih poljskih hirurških bolnica, polupokretnih bolnica za evakuaciju i sanitetskih ustanova nižih jedinica, i preduzimaju lečenje dok povređeni i oboleli ne budu prebačeni u pozadinu, odnosno civilne zdravstvene ustanove;

— polupokretne vojne bolnice za evakuaciju, kapaciteta 200 kreveta, sa klinikama i laboratorijama, prevoze se vozilima iz organskog sastava u dva ešelona;

— pokretne hirurške bolnice, kapaciteta 45 kreveta. Iz njihovog sastava armija odvaja po dva sanitetska odreda (detašmana) za svaku diviziju i korpus, uglavnom radi pružanja hirurške intervencije;

— pokretne rendgenološke laboratorije i sanitetske jedinice priključuju se pokretnim vojnim hirurškim bolnicama radi izvršavanja odgovarajućih zadataka;

— poljsku hiruršku laboratoriju armija određuje radi pojačanja rada pokretnih hirurških poljskih bolnica i polupokretnih bolnica za evakuaciju;

— čete sanitetskog transporta, koje čine sastavni deo jedinica za snabdevanje, stavljaju se pod komandu korpusa radi obavljanja odgovarajućeg transporta.

Pored ovih jedinica, armija ima i sanitetske jedinice za higijenu, epidemiološku laboratoriju, jedinice za opravku zuba i istureno skladište sanitetskog materijala, a Generalštab joj može dodeliti i druge sanitetske elemente za higijenu, lečenje i evakuaciju.

Na osnovu izvršene reorganizacije sanitetskih jedinica, uključujući i neke izmene nastale posle 1970. godine, ostvarene su značajne promene u sanitetskoj taktici, a odnose se uglavnom na pozadinsko obezbeđenje divizije u zoni njenog dejstva. Pre svega, rasformirane su sanitetske čete pukova, koje su imale vitalnu ulogu za sanitetsko zbrinjavanje pukova. Pojačana je formacija sanitetskog bataljona, tako da je sada u stanju da stavi na raspolaganje pojedine sanitetske čete taktičkim komandama, odnosno taktičkim grupama pukova. Komandna četa ovog bataljona razvija centar za rehabilitaciju, obezbeđuje opravku zuba, psihijatrijsko zbrinjavanje i snabdevanje jedinica sanitetskim materijalom. Sanitetski vod ulazi u organski sastav svakog pešadijskog bataljona, dok je pridavanjem pokretnih rendgenoloških laboratorija i jedinica za transfuziju krvi pokretna poljska hirurška bolnica osposobljena za samostalno izvršavanje takvih zadataka.

OSNOVNA NAČELA SANITETSKOG OBEZBEĐENJA U BORBI

Pri izvršavanju zadataka sanitetske jedinice se drže, pre svega, opštih načela sanitetskog obezbeđenja: blagovremeno predviđanje, ekonomičnost, elastičnost, jednostav-

nost i saradnja. Međutim, osnovna načela sanitetskog obezbeđenja, koja imaju uticaja na sanitetsku taktiku, odnose se na mogućnost pružanja neposrednog sanitetskog obezbeđenja na bilo kom delu fronta; brzo prikupljanje ranjenika i bolesnika sa bojišta i njihovo identifikovanje; brzu evakuaciju u sanitetske ustanove; primenu osnovnih spasonosnih radnji, kao što su transfuzija krvi, previjanje, antiošok mere itd.; preduzimanje mera za rehabilitaciju u mestu; obezbeđenje puteva prema sanitetskim jedinicama; neprekidno procenjivanje sanitetske situacije.

Sanitetska taktika pešadijske divizije u napadnim i odbrambenim dejstvima oslanja se na sanitetske jedinice i ustanove: organski sanitetski vod pozadinskog rejona, sanitetski bataljon divizije, poljsku hiruršku bolnicu koju diviziji pretpotčinjava armija. Na pravcu dejstava divizije razvija se jedna, a ređe dve polupokretne bolnice za evakuaciju pod komandom korpusa. Sanitetskim jedinicama u zoni dejstva divizije rukovodi načelnik sanitetske službe divizije, koji je u komandnim pitanjima potčinjen komandantu divizije, a u stručnim načelniku sanitetske službe korpusa.

Sanitetsko obezbeđenje ima za datak da i u toku nastupanja jedinica zbrinjava ranjenike i bolesnike. Poseban problem čini određivanje mesta za njihovo zbrinjavanje i veliki lanac sanitetske evakuacije. Ovi problemi se rešavaju:

— ešeloniranjem sanitetskih delova prema jedinicama koje podržavaju (sanitetske čete se, načelno, pretpotčinjavaju pukovima);

— isturanjem sanitetskog transporta sanitetskih četa prema sanitetskim vodovima pešadijskih bataljona, zadržavajući pri tome i određenu rezervu;

— brзом evakuacijom unazad prema najbližoj sanitetskoj ustanovi;

— obezbeđenjem hirurške intervencije u pokretnim hirurškim bolnicama ili polupokretnim bolnicama za evakuaciju;

— elastičnošću i pokretljivošću sanitetske službe, što se obezbeđuje određivanjem rezerve, pravilnim ešeloniranjem sanitetskih jedinica, podelom sanitetske stanice i sanitetskih jedinica za pojedine zadatke;

— doturom sanitetskog materijala i određivanjem veće količine krvi i drugih sredstava, i preduzimanjem zaštitnih mera sanitetskih ustanova.

Sanitetski problemi u napadnim dejstvima ogledaju se u velikom broju izbačenog ljudstva iz stroja (prvog dana u napadu na utvrđeni rejon 6,3%, na pravovremeno organizovanu odbranu 3,8%, a za svaki naredni dan 3,2 i 1,9%). Najveći gubici u napadu su na pravcu glavnog udara, prilikom napada na značajan objekat i na otkrivenom zemljištu. Velike teškoće predstavlja prikupljanje i evakuacija ranjenika i bolesnika sa bojišta zbog osetljivosti puteva evakuacije.

Za rešavanje sanitetskih problema u napadu neophodno je imati sanitetske jedinice i ustanove na isturenim mestima borbenog poretka — sanitetsku stanicu bataljona na polaznom položaju, stanice za trijažu u rejonima prikupljanja i pokretnu hiruršku bolnicu u blizini rejona koncentracije. Pri tome poseban značaj ima spremnost sanitetskih jedinica za zbrinjavanje maksimalnog broja ranjenika i bolesnika usmeravanjem najvećeg dela snaga i sredstava prema težištu borbenih dejstava, zatim pokretljivost i elastičnost jedinica. Sve to se postiže brзом evakuacijom, od-

ređivanjem rezervi, podelom ili premeštanjem pojedinih sanitetskih ustanova, itd. Značajno je i određivanje puteva za kretanje u toku borbe i blagovremen dotur sanitetskog materijala i sredstava.

S obzirom na oblike napada protivnika, sanitetsko obezbeđenje u odbrani ima zadatak da zbrinjava ranjenike i bolesnike (1,9% borbeni gubici prvog dana i 1% svakog narednog dana), i sprovodi sanitetsku evakuaciju na vlastitoj teritoriji.

Rešavanje navedenih problema u odbrani postiže se isturanjem sanitetskih ustanova što je moguće bliže prednjem kraju borbenog poretka jedinica, a prilikom odstupanja njihovim raspoređivanjem znatno dublje. Blagovremeno se planiraju rezervna mesta sanitetskih ustanova i sanitetskih materijalnih rezervi, obeležavaju putevi kretanja, preduzimaju mere obezbeđenja, formiraju sve sanitetske ustanove pod pretpostavkom da neće brzo doći do napredovanja ili pomeranja unazad.

Karakteristike sanitetskog obezbeđenja prilikom odbrane ostrva, koja su za Grčku od izuzetnog značaja, ogledaju se u nedovoljnoj dubini za ešeloniranje sanitetskih ustanova, u nemogućnosti da se u ratu koriste civilne bolnice i klinike locirane u pristaništima, jer će ona, takođe, biti izložena dejstvima neprijatelja. Sve to otežava ili onemogućava zaštitu većine sanitetskih jedinica. Najbolji način za rešavanje sanitetskih problema u odbrani ostrva predstavlja brza sanitetska evakuacija ranjenika i bolesnika prema kontinentalnom delu zemlje, odnosno najbližoj bazi na ostrvu.

Iako su borbeni gubici u odbrambenim dejstvima manji (0,7% dnevno) nego u napadnim, ipak posto-

je ozbiljne teškoće pošto se evakuacija ranjenika i bolesnika najčešće obavlja istim pravcima kojima odstupaju i jedinice, a kada se i neborbeno stanovništvo povlači tim pravcima evakuacija se još više komplikuje.

Navedene teškoće mogu se ublažiti blagovremenom sanitetskom evakuacijom ranjenika i bolesnika iz sanitetskih ustanova, raspoređenih u rejonu odbrane ili na zadržavajućim položajima, na određenim mestima iza položaja za odsudnu odbranu, ostavljajući pri tome samo najnužniji deo sanitetskog osoblja na ranijim položajima. U isto vreme treba izvršiti i transport najvećeg dela sanitetskog materijala iza definitivnog položaja za odbranu. Pri rešavanju ovih zadataka treba koristiti i povratni transport kojim je izvršen dotur materijalnih sredstava i preduzimati odgovarajuće mere za zaštitu sanitetskih jedinica.

U izvršavanju ovih zadataka očigledan je značaj sanitetskog transporta, koji se u borbenoj zoni oslanja na sanitetska vozila, a u zoni saobraćaja na železnice. Međutim, na planinskom zemljištu za sanitetski transport se koriste i tovarna grla. Pored toga, pri sanitetskoj evakuaciji sve više se ističe značaj i uloga helikoptera.

Autor na kraju ističe da je analiza sanitetske taktike u borbenoj zoni divizije izvršena u odnosu na dejstva jedinica u klasičnim uslovima. Uz upotrebu nuklearnih borbenih sredstava, prilikom sprovođenja sanitetskog obezbeđenja jedinica, neophodna je veća rastresitost sanitetskih jedinica, veće i rastresito raspoređene rezerve, povećane količine sanitetskog materijala i, uglavnom, sredstva za određivanje i merenje radioaktivnosti.

P. M.

SISTEM VOJNONAUCNIH ISTRAŽIVANJA U SAD

Vojnonaučnim istraživanjima u oružanim snagama i za oružane snage dato je u SAD posebno mesto, što potvrđuje i stalno povećanje rashoda za te svrhe.* Samo u poslednjih 10 godina rashodi Ministarstva odbrane za naučnoistraživačke i opitno-konstruktorske radove povećani su od 7,2 na 9,1 milijardu dolara, što približno iznosi 10 procenata ukupnog vojnog budžeta.

U martu 1976. godine predsednik SAD Ford uputio je kongresu poslanicu u kojoj apeluje da se u narednoj budžetskoj godini odobre sredstva u iznosu 24,7 milijarde dolara za naučno-tehnička istraživanja u okviru vladinih ustanova. Znatno deo ovih sredstava predsednik planira da iskoristi za vojna naučno-tehnička istraživanja u oblasti naoružanja. Izdaci za takve radove, samo u režiji Pentagona, povećaće se naredne godine za 16 procenata.

U SAD uspešno funkcioniše čitav sistem organa i organizacija, kako u oružanim snagama tako i van njih, koji se u najrazličitijim oblastima bave istraživanjima, koja imaju vojni značaj. Opšte rukovođenje ukupnim merama za jačanje

naučno-tehničkog potencijala zemlje ostvaruje predsednik SAD i Savet nacionalne bezbednosti (shema).

Cilj članka je, ističe autor, da upozna čitaoca sa organizacijom vojnonaučnih istraživanja u oružanim snagama SAD, budući da se upravo Pentagon pojavljuje kao faktički organizator primene najnovijih naučno-tehničkih dostignuća, radi stalnog jačanja vojne moći SAD.

OSNOVNI NAUČNOISTRAŽIVAČKI ORGANI U ORUŽANIM SNAGAMA SAD

U Ministarstvu odbrane naučna istraživanja organizuje, koordinira i njima rukovodi Uprava za naučnoistraživački i opitno-konstruktorski rad (NIOKR), na čelu sa direktorom, koji je ujedno pomoćnik i glavni savetnik ministra odbrane za nauku i tehniku. Uprava odgovara za sva fundamentalna i primenjena istraživanja u OS, kao i za razvoj, stvaranje, ispitivanje i ocenu sistema naoružanja, borbene tehnike i vojnih materijala. Uprava NIOKR je, takođe, koordinirajući i rukovodeći organ prilikom izrade programa od interesa za više vidova OS ili rodova vojske. U sastavu Uprave postoje odeljenja za strategijske i kosmičke sisteme, taktičke programe, planove i procene, ispitivanja i ocene, istraživanja i teh-

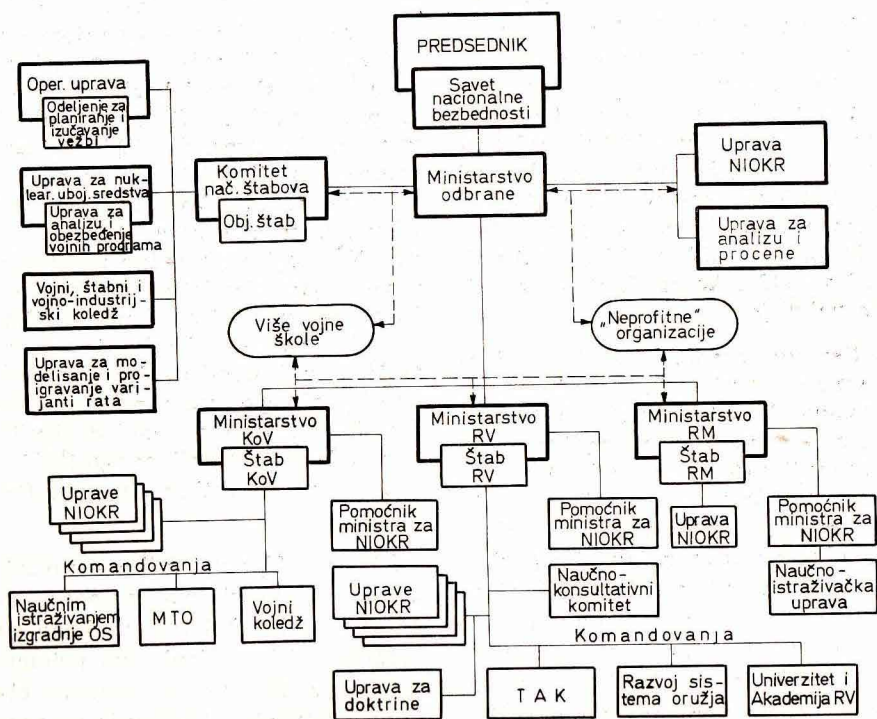
* General-major V. Aleksandrov: *Sistema voenno-naučniih issledovanii v SŠA* — »Zarubežnoe voennoe obozrenie« br. 8/76.

nologiju, i odeljenje za ekonomiku. Svi načelnici odeljenja su zamenici načelnika Uprave NIOKR.

Važan sastavni deo Uprave — Grupa za procenu sistema oružja — odgovara za usavršavanje postojećih i razvoj novih sistema oružja, a izučava i uticaj novih i perspektivnih sistema oružja i borbene tehnike na taktiku vođenja boja, strategiju, vojnu veštinu i organizacionu strukturu OS u celini, zatim vidova OS, rodova vojske, operativnih, združenih, taktičkih i osnovnih jedinica. Grupa se bavi i procenom cene koštanja raznih sistema oružja u svim etapama njegovog stvaranja i procenom njegove uporedne efikasnosti. Osim izvršavanja svojih neposrednih obaveza, Grupa radi i po zadacima Komiteta načelnika štabova (KNŠ).

Uporedo sa čisto vojnim pitanjima, Uprava NIOKR ostvaruje opštu procenu stanja naučnoistraživačkog rada u SAD, s gledišta njegovog uticaja na vojna istraživanja, izučava i sagledava mogućnosti naučnoistraživačkog rada, za potrebe OS, privatnih organizacija, prati pojavu novih oblasti istraživanja, koje se u perspektivi mogu iskoristiti za vojne svrhe.

Direktor Uprave NIOKR je formacijski član više komiteta i saveta Ministarstva odbrane, pa i Saveta za vojnu pomoć stranim državama i Saveta za pitanja izgradnje oružanih snaga. Ovaj Savet je glavni konsultativni organ ministra odbrane a bavi se istraživanjem problema izgradnje i upotrebe OS u celini i izradom odgovarajućih preporuka.

Drugi važan organ Pentagona je Uprava za analizu i procenu naučnoistraživačkih programa pri Ministarstvu odbrane. U funkcije Uprave spada: istraživanje potreba oružanih snaga u ljudstvu, sistemima oružja i borbene tehnike; izučavanje mogućnosti za smanjenje cene koštanja pojedinih vojnih programa; određivanje perspektivnosti razrade raznih problema, koncepcija, sistema oružja itd., da bi se isključila ili barem svela na minimum neracionalna upotreba materijalnih sredstava. Jedan od najvažnijih zadataka jeste izučavanje nekog, posebno važnog problema, na osnovu neposrednog zadatka ministra odbrane. Posebna odeljenja Uprave se bave raznim programima strategijskih snaga, snaga opšte namene, analizom resursa i drugim.

Komiteta načelnika štabova je osnovni izvršni operativni organ ministra odbrane, koji odgovara za izgradnju i planiranje upotrebe OS u miru i ratu. On faktički predstavlja najviši vojni organ OS, budući da u njegov sastav ulaze glavno-komandujući (prema američkoj terminologiji — načelnici štabova) svih vidova OS i komandant mornaričke pešadije.

Osnovni organ KNŠ, koji odgovara za organizaciju i izvođenje vojnonaučnih istraživanja, jeste Uprava za modelisanje i proigravanje varijanti rata. Ona se bavi razradom modela raznih varijanata rata i operacija, proverom tih modela na elektronskim računarima, izborom optimalnih varijanti i korigovanjem operativnih planova na osnovu rezultata analize. Sastoji se od odeljenja strategijskih snaga, snaga opšte namene, vojne politike i materijalno-tehničkog obezbeđenja.

Naučnoistraživački rad u pitanjima razvoja, proizvodnje i snabdevanja trupa nuklearnim oružjem organizuje i usmerava Uprava za nuklearna ubojna sredstva, koja je preko KNŠ potčinjena ministru odbrane. Načelnik Uprave ima zamenika za naučno-tehnička pitanja (za njega je vezano posebno odeljenje za analizu i obezbeđenje vojnih programa), a neposredno mu je potčinjen Naučnoistraživački radiološki institut. Uprava i njene naučnoistraživačke institucije tesno sarađuju sa Federalnom energetsom upravom (osnovanom na bazi bivše Komisije za atomsku energiju — KAE), preko čijeg budžeta dobija osnovni deo sredstava za razvoj i proizvodnju nuklearnog oružja.

Odeljenje za planiranje i istraživanje vežbi i manevara pri Operativnoj upravi Objedinjenog KNŠ bavi se naučnim istraživanjem organizacije i izvođenja operativne pripreme štabova i borbene obuke trupa u okviru OS, specijalnih i regionalnih komandi. U Upravi pozadine postoji Odeljenje za razvoj principa pozadinskog obezbeđenja i iskorišćavanja resursa. Ostali organi KNŠ, koji neposredno učestvuju u vojnonaučnim istraživanjima, su Naučno-konsultativni komitet Obaveštajne uprave, Odeljenje za istraživanja i analizu Uprave veze, kao i odeljenja za perspektivna vojna istraživanja pri objedinjenim komandama oružanih snaga SAD u Evropi, na Atlantiku i u zoni Pacifika.

Načelnik Uprave civilne gotovosti (civilne odbrane) ima zamenika za naučnoistraživački rad, za koga su vezana četiri odeljenja (na primer, Odeljenje za procenu sistema civilne gotovosti i Odeljenje za razvoj sistema obezbeđenja), i zamenika za planiranje mera, kome je

potčinjeno Naučnoistraživačko odeljenje. Obimna vojnonaučna istraživanja ostvaruju nacionalni Vojni, Vojno-industrijski i Štabni koledž, potčinjeni Komitetu načelnika štabova.

Osim naučnoistraživačkih organa i organizacija potčinjenih centralnim institucijama, vidovi oružanih snaga (ministarstva KoV, RV i RM) imaju sopstvene naučnoistraživačke organe i organizacije.

U *Ministarstvu KoV*, opšte rukovođenje naučnoistraživačkim radom ostvaruje pomoćnik ministra KoV za naučnoistraživački i opitno-konstruktorski rad. U njegove zadatke ulaze razrada programa naučnoistraživačkog i opitno-konstrukorskog rada za proizvodnju naoružanja i borbene tehnike za kopnene snage, kontrola realizacije tih programa i koordinacija rada svih naučnoistraživačkih organa i organizacijskih jedinica KoV sa planovima i merama za naučnoistraživački rad Ministarstva odbrane. Svim naučnoistraživačkim programima neposredno rukovodi zamenik načelnika štaba KoV za naučnoistraživački i opitno-konstruktorski rad i kupovine, koji je, faktički, načelnik NIOKR KoV. Njemu su potčinjene četiri uprave (naučno-tehnička, za planiranje, sisteme oružja i sisteme borbenog obezbeđenja) i dva odeljenja (za ocenu i analizu sistema i administrativno).

Glavni cilj delatnosti ovih organa, prema mišljenju autora, jeste neposredno rukovođenje radom na stvaranju novih i modernizaciji postojećih modela naoružanja, sistema oružja kopnenih snaga, uključujući i sredstva za masovno uništavanje, kao i koordinacija planova naučnoistraživačkog rada KoV sa odgovarajućim planovima drugih vidova OS.

Osim organa, neposredno potčinjenih načelniku NIOKR, naučnoistraživačkim radom u Ministarstvu KoV bave se odeljenja za koordinaciju istraživanja i programa i za analizu budžeta, potčinjena zameniku načelnika štaba za operativna pitanja i planiranje, kao i Odeljenje za planove, programe i budžet pomoćnika načelnika štaba za obaveštajnu službu.

Sa organima i organizacijama neposredno vezanim za Ministarstvo KoV, obiman i raznovrstan rad obavljaju organi i organizacijske jedinice raznih komandi KoV. Tako se, na primer, naučnim istraživanjima izgradnje KoV bavi specijalna komanda istog naziva, a Komanda za analizu koncepcija bavi se izučavanjem mogućnosti upotrebe združenih, taktičkih i osnovnih jedinica u raznim vidovima operacija i bojeva; sa pravima i ovlašćenjima ovih komandi, vojnonaučnim radom bave se Vojni koledž KoV i Vojna akademija u Vest Pointu.

Autor ukazuje da posebno mesto pripada Komandi (komandovanju) za materijalno-tehničko obezbeđenje (MTO), koja neposredno izvodi naučnoistraživačke i opitno-konstruktorske radove na razvoju novih i modernizaciji postojećih modela naoružanja i borbene tehnike, vojne opreme i materijala, uređaja i predmeta za snabdevanje. To je veoma krupna organizacija, sa oko 150 hiljada ljudi, koja raspolaže vlastitim laboratorijama, opitnim poligonima, arsenalima i remontnim zavodima. Komanda MTO ima mogućnost da u radu angažuje razne federalne naučnoistraživačke ustanove, preduzeća i privatne firme. Njoj su potčinjene sledeće uprave: raketnog oružja (istraživanja u oblasti stvaranja novih i usavršavanja postojećih vođenih i slobodnih raketa i projektila), naoružanja (is-

traživanja u oblasti naoružanja i municije), oklopne tehnike, radio-elektronike i sredstava veze, avijacije KoV, inženjerskih i pomoćnih sredstava, ispitivanja i ocene oružja i vojne tehnike. Svaka od ovih uprava se, takođe, bavi naučnoistraživačkim radom prema svojoj specifičnosti. Zatim autor iznosi organizaciju sistema vojnonaučnih istraživanja u ostala dva vida oružanih snaga SAD — ratnom vazduhoplovstvu i ratnoj mornarici.

U Ministarstvu RV organizacijom naučnoistraživačkog rada rukovodi pomoćnik ministra za NIOKR. Njemu su neposredno potčinjene uprave za istraživanja i razvoj i naučnoistraživačke laboratorije.

Načelnik NIOKR RV, kao i u KoV, jeste zamenik načelnika štaba za NIOKR, kome su potčinjene uprave za opitnu izgradnju i kupovine, operativnih zahteva i planiranja opitne izgradnje, kosmičkih i izviđačkih sistema i Uprava za sredstva radio-protivdejstva. Ovi organi se bave planiranjem ukupnog naučnoistraživačkog rada i koordinacijom delatnosti naučnoistraživačkih ustanova RV sa radom odgovarajućih ustanova Ministarstva odbrane i ministarstva ostalih vidova OS. U organizacijskoj strukturi štaba RV, osim organa načelnika NIOKR, postoje uprave za doktrine, koncepcije i zadatke, potčinjene zameniku načelnika štaba za operativna pitanja i operativno planiranje, kao i Naučno-konsultativni komitet, neposredno potčinjen načelniku štaba, a sastoji se od stručnjaka za istraživanja primene novih naučno-tehničkih otkrića u vojne svrhe.

Uporedo sa organima Ministarstva i štaba RV, naučnim istraživanjima se bave i organi i organizaci-

jske jedinice specijalnih aviokomandi (komandovanja). Na primer, u taktičkoj avio-komandi (TAK) postoje četiri centra za istraživanje metoda borbene upotrebe: taktičke lovačke avijacije, taktičke izviđačke avijacije, taktičke vojno-transportske avijacije i oružja.

Svim naučnoistraživačkim organizacijama RV rukovodi Komanda za razvoj sistema naoružanja, sa pet specijalizovanih centara u svom sastavu. Navedenim naučnim istraživanjima bave se i Vazduhoplovni univerzitet RV (s pravima avio-komande) i Akademija RV.

U Ministarstvu RM, kao i u ministarstvima drugih vidova OS, opšte rukovođenje naučnim istraživanjima ostvaruje pomoćnik ministra za naučnoistraživački rad, kome je potčinjena specijalna naučnoistraživačka uprava. Pomoćnik ministra je, osim toga, i predsednik Naučnoistraživačkog komiteta RM i odgovara za saradnju naučnoistraživačkih organa svog ministarstva sa odgovarajućim organima i organizacijama Ministarstva odbrane i ministarstava KoV i RV. Njemu potčinjena uprava bavi se planiranjem i koordinacijom ukupnog naučnoistraživačkog rada, usmerava naučnoistraživački rad federalnih i privatnih organa i organizacija koje rade na osnovu ugovora sa RM.

Ministru odbrane je neposredno potčinjen konsultativni organ — Savet za usmeravanje izgradnje RM, kao i Uprava za analizu i ocenu programa.

U štabu RM osnovni organ NIOKR je Uprava za naučnoistraživački rad, opitno-konstruktorske radove, ispitivanja i ocene, na čelu sa direktorom, a potčinjena je zameniku načelnika štaba. U funkcije

Uprave ulazi razrada perspektivnih planova naučnoistraživačkog rada i zadataka za stvaranje novih modela oružja i borbene tehnike. Razvojem nove mornaričke tehnike neposredno rukovodi Komanda za materijalno-tehničko obezbeđenje, koja se sastoji od šest specijalizovanih komandi (za avijacijske, radio-elektronske, artiljerijsko-tehničke i brodske sisteme, snabdevanja, izgradnje objekata). Komanda za materijalno-tehničko obezbeđenje raspolaže sa 12 naučnoistraživačkih centara i laboratorija.

U Korpusu mornaričke pešadije, na čelu NIOKR je zamenik načelnika štaba za istraživanja, razvoj i projektovanje. Specifičnost organizacijske strukture i popune združenih sastava i taktičkih jedinica mornaričke pešadije (u naoružanju ima tehniku sva tri vida oružanih snaga) uslovljava potrebu da se naučnoistraživački i opitno-konstruktorski radovi izvode iz budžeta organa Ministarstva RM (50 procenata) i Ministarstva KoV (25 procenata). Preostalih 25 procenata istraživanja izvode se u opitno-konstruktorskom centru mornaričke pešadije.

No, kako je autor izneo u početku članka, naučna istraživanja za potrebe OS nisu ograničena samo na nabrojane formacijske organe.

Da bi ovi mnogobrojni organi uspešno funkcionisali, u oružanim snagama postoji razgranata mreža organizacijskih jedinica za naučno-tehničke informacije, čiju osnovu predstavlja tzv. Dokumentacioni centar Ministarstva odbrane. Centar — mesto gde se stiču i čuvaju izveštaji svih naučnoistraživačkih organa Ministarstva odbrane — snabdeva naučno-tehničkim informacijama ne samo organe i organizacije OS, nego i sve zaintereso-

vane federalne i privatne organizacije koje rade na vojnoj tematici po zadacima Pentagona. Osim toga, u Centru se prikupljaju informacije o svim tekućim ili planiranim projektima razvoja, do kojih imaju pristup svi njegovi abonenti. Dokumentacioni centar ima šest perifernih odeljenja, razmeštenih u rejonima najgušće koncentracije vojno-industrijskih preduzeća.

Govoreći o sistemu vojnonaučnih istraživanja u oružanim snagama SAD, autor ukazuje da ne treba mimoći ni tzv. neprofitne istraživačke centre, koji formalno nisu uključeni u sastav oružanih snaga, ali im omogućavaju široko angažovanje visokokvalifikovanih stručnjaka iz najrazličitijih oblasti znanja. »Neprofitnim« se nazivaju stoga što, navodno, ne stvaraju profit, budući da rade po ugovorima. U stvari, u račun »neprofitne« organizacije naručiocu ulaze svi rashodi, i fiksna nagrada za proširenje naučno-tehničke baze organizacije, poboljšanje materijalno-tehničkog obezbeđenja, na kapitalna ulaganja, stvaranje vlastitog fonda za istraživanja, itd. Najpoznatija je korporacija REND, koja na osnovu kratkoročnih i dugoročnih ugovora sa raznim ministarstvima i resorima oružanih snaga izvodi mnogobrojna istraživanja vojnih problema, specijalizujući se za davanje dugoročnih vojno-političkih i vojnotehničkih prognoza. Za potrebe Ministarstva odbrane neposredno se koristi još jedna »neprofitna« organizacija — Institut za vojna istraživanja, koji na osnovu direktnih zahteva Pentagona radi na naj-složenijim i najobimnijim problemima, za koje nemaju snage formacijske naučnoistraživačke organizacije. »Neprofitne« organizacije postoje u ministarstvima KoV (RAK), RV (»Aerospejs«, MITRE) i

RM (Centar za vojnopomorska istraživanja).

Na kraju, autor iznosi da za oružane snage SAD radi ukupno 13 krupnih neprofitnih organizacija koje se, uporedo sa dugoročnim vojno-političkim i vojnotehničkim problemima, bave prethodnom proverom novih sistema oružja za sve vidove OS i rodove vojske, kao i konsultativnom delatnošću. Sve su one organski deo vojnoindustrijskog kompleksa SAD.

Za naučna istraživanja Pentagon se obimno koristi i naučnoistraživačkim laboratorijama i centrima univerziteta, instituta i koledža, u čijim su starateljskim savetima predstavnici vojnoindustrijskih korporacija. U njih, na primer, spada ju Mesečusetski i Harvardski tehnološki institut, Mičigenski i Teksasški univerziteti i Univerzitet Džona Hopkinsa.

N. B. D.